

Freja Ulvestad Kärki

YKSINKÖ VAHVIMMILLAAN?

NATO mahdollisena ongelmanratkaisijana
Suomen geopoliittiseen ongelmaan

Yksinkö vahvimmillaan?

NATO mahdollisena ratkaisuna
Suomen geopoliittiseen ongelmaan

© 2022 Freja Ulvestad Kärki

Taitto: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4557-1

Yksinkö vahvimmillaan?

**NATO mahdollisena ratkaisuna
Suomen geopoliittiseen ongelmaan**

Freja Ulvestad Kärki

Sisällys

Geopoliittinen asema suurstrategian perusteena	8
Johdanto	10
Dikotomian perintö	12
Suomen puolueettomuus – välttämättömyydestä hyveeksi	16
Venäjän voiman ja voimattomuuden ymmärtäminen	18
Optimointistrategia	19
Sistema, hallintorakenteet	19
Luottamuksen puute ja halveksunta poliitikkoja kohtaan	21
Geopolitiikka kriittisessä analyysissä	23
Pro patria – taistelu identiteetin uudelleen löytämiseksi	25
Venäjän turvallisuuspolitiikan työkalupakki ja <i>modus operandi</i> ...	27
Sotilasdoktriini ja strategisten alueiden uudelleenmilitarisointi	27
Etupiirit	28
Geotalous kovan voimankäytön työkaluna	30
Rajavalvonta	31
Master of Maskirovka	34
Suomen deterrence by denial	36
Ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus 1948 – 1992	36
Suomettuminen / Finlandisierung	40
Geotalouden riippuvuussuhteet: Kaupankäynti	43
Geotalouden riippuvuussuhteet: Energia	45
Turvallisuuspolitiikan vaihtoehdot	47
NATO-jäsenyys todellinen turvallisuuspoliittinen voimavara? ...	47
NATOn ulkopuolella: Puolustus Pohjoismaissa	53
NATOn ulkopuolella: puolustusyhteistyö EU:n kanssa	56
Mitä on tehtävä? Skenaariotietoisuus ja reagointi riskeihin	59

Mietteitä lopuksi.....	61
"Oi Eurooppa, missä sun miehesi on? Me seisomme rajalla yksin..."	63
Ukrainan sota	63
Onko Putinin suurstrategiaa todellakin niin vaikea ymmärtää? .	65
Viitteet	66

Maaailmanhistoria saattaa muuttua yhdessä yössä. Torstain aamuyön tunnit 24.2. 2022 olivat uuden maailmanjärjestyksen alku Venäjän armeijan ryhtyessä hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan. Turvallisuuden perusedellytysten muuttuessa on välttämätöntä ajatella uusiksi myös strategia ja taktiikka, joilla turvallisuutta ylläpidetään tai joilla se palautetaan. Ukraina on saanut Venäjän sodassa likipitään aukottoman tuen ulkomaailmalta. Hyökkäys on tuomittu niin YK:n yleiskokouksessa (141 julkilausuman puolesta ja viisi sitä vastaan) kuin EU:n päättävissä elimissä. Venäjän aggressio on saanut koko Euroopan hälytystilaan, ja humanitääristä apua ja aseita on luvattu ja lähetetty Ukrainan puolustusta turvaamaan. Venäjän rajanaapurit miettivät kuumeisesti, kuinka ratkaista lisääntyvä uhka omaa maata kohtaan. NATO:on liittyneet naapurit kokevat olevansa Atlantin liiton kainalossa paremmassa turvassa kuten ovatkin – Suomi ja Ruotsi puolestaan kärvistelevät kiirastuksessa sen suhteen, onko sotilaallinen liittoutumattomuus muuttuneessa tilanteessa kestävä tila, joka ennen pitkää altistaa maat Ukrainan kaltaiselle infernolle.

Suomessa NATO:on liittyminen on ollut tapeetilla pitkään – ja rauhan aikana siitä on puhuttu laiskanlaisesti, vailla erityisen suuria tunteita. Kriisitilanteessa tunteet muuttuvat ja kantaa tarkistetaan, kuten on käynyt helmikuussa 2022, jolloin jo noin puolet kansasta on puolustusliittoon liittymisen kannalla. Keskusteluja Suomen tilanteesta käydään presidenttien Niinistön ja Bidenin välillä. Kriisin uhatessa on huolellisen harkinnan tapana väistyä tunteiden ja tuntemusten tieltä – halutaan välitöntä ratkaisua, turvatakuita, selustan turvaamista. Käydään keskustelua siitä, kuinka paljon Suomessa todella tunnetaan Venäjää ja venäläisiä toimintatapoja ja strategioita; syytellään itseä ja toisia naivismista tonttikauppojen ja kaksoiskansalaisuuksien myöntämisen johdosta. Historiallisia päätöksiä tehtäessä on pyrittävä historian ymmärtämiseen. Tämän esseen päämääränä on lisätä Suomen geopoliittisen aseman historiallista ymmärtämistä ja maan ”NATO-option” realistista arviointia.

Geopoliittinen asema suurstrategian perusteena

Suomen nykyinen raja Venäjän kanssa käsittää 1343 kilometriä. Naapuruudella on yli tuhannen vuoden historia – ensin osana Ruotsia, sitten autonomisena Venäjän suuriruhtinaskuntana ja lopulta itsenäisenä valtiona ja yhteistyökumppanina. Epäsymmetrinen suhde on vaatinut geopoliittisen strategian, joka varmistaa riittävän tasapainon etäisyyden ja läheisyyden, siteiden ja riippumattomuuden välillä. Vuonna 2017 Suomi juhli ensimmäistä sataa vuottansa itsenäisenä valtiona. Tämän saavuttamiseksi maa on joutunut kehittämään geopsykologisen paradigman ja toimintamallin, joka kansainvälisessä kontekstissa on synnyttänyt sekä ihailua että sarkasmia ("finnlandisierung"). Kiistaton tosiasia on, että Venäjä on ja tulee aina olemaan arvaamaton naapuri, ja Suomen ulkopoliitiikan mukautukset välttämättömiä, samalla kun kiinnitetään riittävästi huomiota omaan sotilaalliseen valmiuteen ja väestön kestävyYTEEN. Tämä on ollut erityisen tärkeää Neuvostoliiton muututtua Venäjän federaatioksi.

Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995, ja on sittemmin kehittynyt yhä integroituneemmaksi osaksi "länsiyhteisöä", samalla kun maa edelleen on tarkkaillut idän naapuriaan silmä kovana. Viime vuosina kysymys mahdollisesta NATO-jäsenyydestä on jakanut väestön näkemyksen Suomen suurstrategiasta Venäjää kohtaan. Tämä essee valaisee tekijöitä, jotka puhuvat jäsenyyden puolesta ja sitä vastaan. Lähtökohtana on Suomen reaalipoliittista asemaa ajan mittaan muuttanut poliittinen psykologia, jossa älykkään vallan (smart power) käyttö on ollut avainasemassa. Erityisesti korostetaan toisen maailmansodan jälkeistä aikaa. Esiin nostetaan instrumentteja, joita Venäjä on käyttänyt ja käyttää varmistaakseen, että naapurilla on realistinen käsitys maiden välisestä nollasummapelistä. Suomen huolellisesti laaditun strategian tähän astisen suhteelli-

sen menestyksen perusteella ja nykyisen kriisin keskellä voidaan päätellä, että NATO-jäsenyyden seuraamukset voivat olla maan turvallisuuspoliittisen tilanteen kannalta arvaamattomat.

Suomella on pitkä kokemus ja syvälinen ymmärrys Venäjästä naapurina, hyvässä ja pahassa, ja on tärkeää, ettei maa menetä itsenäistä asemaansa panttivankina suurvaltojen välisissä konflikteissa. Läheinen yhteistyö muiden maiden kanssa on välttämätöntä, liittoutumattomana tai liittoutuneena. Oman puolustuskyvyn edelleen kehittäminen on sekin välttämätöntä, ja Venäjän suhteen tarvitaan entistä enemmän hereillä oloa, olipa kyseessä sitten venäläisten omistussuhteet valtionyhtiöissä, muiden geotalouden instrumenttien käyttö, tai kysymys siitä, miten Venäjältä Ukrainan sodan aikana maahan saapuvia tulijoita valvotaan.

Johdanto

Suomalainen elää turvattomassa maailmassa. Puhumme vuosikymmenten, ehkä vuosisatojen luottamusvajeesta suhteessa idän naapuriin. Samalla Suomen asema geopoliittisena puskurivyöhykkeenä kahden vahvasti poikkeavan kulttuurialueen välillä on antanut maalle mahdollisuuden kehittää ainutlaatuisia navigointitaitoja muuttuvassa poliittisessa maisemassa. Maantieteellinen sijainti muodostaa puitteet kunkin maan mahdollisuuksille muotoilla politiikkaansa tai kuten Stalin totesi Paasikivelle aikoinaan: ”Maantieteelle me ja te emme voi mitään” (siteerattu Apusessa, 2016). Geopolitiikkaa muovataan kansallisen identiteetin kehittymisen ja itsensä ymmärtämisen pohjalta kansakuntana muiden kansojen joukossa, historiallisessa perspektiivissä. Maantieteellinen sijainti ja historian painolasti sanelevat osaltaan ne ominaisuudet, jotka lopulta yhdistetään tiettyyn kansaan tiettyssä maassa. Maantieteellinen sijainti säätelee myös niitä pyrkimyksiä, jotka kansakunta voi itselleen kehittää.

Yksi tunnetuimmista ryhmäpsykologisista kokeista, Zimbardon Stanford Prison Experiment (Zimbardo, P., Haney, C., Banks, WC, Jaffe, D.1971), jossa vangit ja vartijat samastuivat rooleihinsa siinä määrin, että kokeilu jouduttiin keskeyttämään, on osoittautunut viimeaikaisten tutkimusten valossa ainakin osittain manipuloituksi – eli osallistujat näyttelivät osiansa (Geggel, 2018). Kansainvälisessä diplomatiassa näyttelemisellä on keskeinen osuus, mukaan lukien Suomen tähänastinen suurstrategia, jossa Venäjälle suunnattu ohjelmisto on ollut tarkan harkinnan tulos. Presidentti Niinistön huomautus siitä, että ”naamiot nyt on riisuttu” (Yle uutiset 24.02. 2022) kertoo omaa tarinaansa historiallisesta draamasta, joka vähitellen on muuntunut tragedian suuntaan. Globalisoituvassa maailmassa, jossa väestöpohjan erot kasvavat viime aikoihin

Maaailmanhistoria saattaa muuttua yhdessä yössä. Helmikuisen aamuyön tunnit olivat uuden maailmanjärjestyksen alku Venäjän armeijan ryhtyessä hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan. Turvallisuuden perusedellytysten muuttuessa on välttämätöntä ajatella uusiksi myös strategia ja taktiikka, joilla turvallisuutta ylläpidetään tai joilla se palautetaan. Venäjän aggressio on aiheuttanut hälytystilan koko Euroopassa; diplomatia vaihtunut sanktioihin. Venäjän NATO:on kuulumattomat rajanaapurit miettivät kuumeisesti, kuinka torjua lisääntyvä uhka omaa maata kohtaan. Onko sotilaallinen liittoutumattomuus muuttuneessa tilanteessa kestävä tila, joka ennen pitkää altistaa maat Ukrainan kaltaiselle infernolle?

Huolellinen harkinta saattaa väistyä tunteiden ja tuntemusten tieltä kun halutaan välitöntä ratkaisua, turvatakuuta, selustan turvaamista. Venäjän suurstrategia ja sen toimintatapojen tuntemus näyttävät jääneen unohduksiin, vaikka niistä pitäisi olla syvällistä tietoa sekä sotien että rauhan ajalta. Historiallisia päätöksiä tehtäessä on pyrittävä historian ymmärtämiseen. Tämän analyysin päämääränä on lisätä Suomen geopoliittisen aseman ymmärtämistä ja niin sanotun NATO- option realistista arviointia.

BoD

